

Ευχαριστώ πολύ τους αποφοίτους και ιδιαίτερα τον Πρόεδρο κ. Λέλη, για την πρόσκληση και για την διοργάνωση αυτής της συνάντησης.

Παρά την απόφαση του ΕΠΕΣ του σχολείου μας να συμμετάσχει με από κοινού διαμορφωμένη από τα μέλη του εισήγηση, δεν στάθηκε δυνατόν να ανταποκριθεί ως σώμα- λόγω σοβαρών προβλημάτων ανωτέρας βίας που προέκυψαν στη συνέχεια- έτσι, σήμερα και κατόπιν της πρόσκλησης που μου απηύθυνε λόγω του θεσμικού μου ρόλου ο Πρόεδρος του Συλλόγου Αποφοίτων, θα παρουσιάσω τις σκέψεις μου ως πρόσωπο.

Ο θεσμός του Προτύπου Σχολείου που συνδέεται με την αριστεία φαίνεται πως ορίζεται υποκείμενος σε αντίθετες προσεγγίσεις- παραδείγματα. Επιχειρώντας να σκιαγραφήσω τις απόψεις αυτές θα παρουσιάσω δύο αντίθετες εικόνες μέσα από ψυχοπαιδαγωγικό σχολιασμό.

Αν επικαλεστούμε το αρνητικό παράδειγμα του στόχου της αριστείας, αυτή φαίνεται να περιλαμβάνει: Επιδίωξη για υψηλά επιτεύγματα μέσα από τη φαντασίωση της τελειότητας και παράλληλα με τους φόβους της αποτυχίας, της τιμωρίας και της απαξίωσης. Συνδέεται άρρηκτα με τον αρνητικό ανταγωνισμό (πχ να μην κάνει άλλος κάτι καλύτερο από μένα) και συνοδεύεται από αλαζονεία (κακώς εννοούμενο ελιτισμό), ενώ η μη επίτευξη της πρώτης θέσης στην επιτυχία εκλαμβάνεται ως αποτυχία και λειτουργεί βασανιστικά καθώς συνοδεύεται από υπερβολικό άγχος, φόβο, απελπισία κλπ δυσάρεστα συναισθήματα. Όλα τα παραπάνω πιθανόν στην πραγματικότητα να είναι συμπτώματα έλλειψης αυτογνωσίας και αυτοεκτίμησης. Η επιβολή της μίμησης ενός προτύπου όπως το παραπάνω δημιουργεί πολύ εύκολα απέχθεια σε μαθητές και όχι μόνο. Όταν κάποιος λοιπόν, λέγοντας αριστεία και πρότυπο, εννοεί την προηγούμενη εικόνα, θα είναι απολύτως φυσικό να είναι αρνητικός και ενάντιος του θεσμού.

Στην περίπτωση του θετικού παραδείγματος αυτό φαίνεται να περιλαμβάνει: Υψηλή στοχοθεσία και υψηλά επιτεύγματα, μέσα από εσωτερικά κίνητρα που θα μπορούσαν να περιγραφούν σε κλιμάκωση ποιότητας ως εξής: Μίμηση σε θετικό παράδειγμα (συμπεριφοριστική προσέγγιση) κάποτε για την επιβράβευση, κάποτε για την ευχαρίστηση της αποδοχής των άλλων και της συνεργατικότητας, κάποτε για την επιδίωξη της χαράς της αυτοπραγμάτωσης, της ανάπτυξης, της έκφρασης του εσωτερικού δυναμικού (ανθρωποκεντρική, υπαρξιστική προσέγγιση) και τότε, παρά τον μεγάλο κόπο που απαιτείται, συνοδεύεται από την απόλαυση, τον ενθουσιασμό, την αίσθηση αξίας, αυτοεκτίμησης και ζωντάνιας, την αγάπη για τη δουλειά, τον εαυτό και τους άλλους.

Οι ατομικές προδιαθέσεις και στάσεις μας σχετικά με το θεσμό του προτύπου σχολείου και την αριστεία, προέρχονται συχνά από τις προσωπικές μας θετικές ή αρνητικές εμπειρίες και στάσεις, που επίσης συχνά -και ανάλογα με τις ιστορικές περιόδους- περιπλέκονται, επηρεάζονται ή και χρησιμοποιούνται από κοινωνικές και πολιτικές τάσεις, στάσεις και περιρρέουσες προκαταλήψεις.

Αναρωτιέμαι πόσο ανθρωπιστικά δίκαιο και ορθολογικό είναι, σαν κοινωνία να αφήνουμε να κυριαρχεί ο φόβος, έναντι της δημιουργίας και της ανάπτυξης, να απορρίπτουμε ή να παραμελούμε την ενίσχυση της αριστείας από φόβο κάποιας αρνητικής εφαρμογής του. Μήπως, μη εξασφαλίζοντας θετικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της αριστείας, αφήνουμε αφενός το αρνητικό πρότυπο να παίρνει χώρο, αφετέρου επιτρέπουμε να παραμελείται, να αφήνεται στην τύχη του ή και να εμποδίζεται η ανάπτυξη, εξαιρετικού ανθρώπινου δυναμικού, που μπορούμε να το πούμε σημαντικό ατομικό και συλλογικό κεφάλαιο.

Πρωτίστως επομένως, θα πρέπει να απενοχοποιηθεί η έννοια του Προτύπου Σχολείου και της αριστείας. Παράλληλα θα πρέπει να θεμελιωθεί ο θεσμός του

Πρότυπου, με τα κατάλληλα θεσμοθετημένα μέτρα που μακροπρόθεσμα και σταθερά να αντιστρέφονται οι αρνητικές εκδηλώσεις που προαναφέρθηκαν.

Σήμερα, χωρίς να υποτιμούμε την προσφορά των Προτύπων Σχολείων των παλαιότερων εποχών, τους οφείλουμε να πάμε αρκετά βήματα πιο μπροστά.

Ένα θετικό παράδειγμα για την σύγχρονη εκπαίδευση και κοινωνία, οφείλει να συγκροτείται με στόχευση στα σύγχρονα υψηλά γνωστικά επιτεύγματα αλλά επιπλέον με στόχευση στα υψηλά παιδαγωγικά και ηθικά επιτεύγματα ώστε να υποστηρίζεται η ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή, του αυριανού ενεργού πολίτη. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί- προκειμένου και της αντιμετώπισης του φαινομένου της αλαζονείας και του εγωισμού- στην διαπαιδαγώγηση του χαρακτήρα των μαθητών ώστε να αποκτούν αυξημένη επίγνωση της κοινωνικής ευθύνης τους και την αγάπη στη κοινωνική προσφορά.

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, στις ημέρες μας, δεν είναι επαρκή μόνη η επιλογή των μαθητών και εκπαιδευτικών. Σήμερα, χωρίς να υποτιμούμε την προσφορά των Προτύπων σχολείων των παλαιότερων εποχών, οφείλουμε να πάμε αρκετά βήματα πιο μπροστά.

Θα αναφερθώ ποιό συγκεκριμένα σε κάποιους από τους πιο επίμαχους σκοπούς των Προτύπων σχολείων που στη σημερινή εποχή, μπορούν να συμβάλλουν στην πρόοδο της ευρύτερης εκπαίδευσης και της κοινωνίας.

A.) Πρότυπο προφανώς μπορεί να είναι το φυτώριο της ανάπτυξης του δυναμικού και της δημιουργικότητας μαθητών υψηλών ακαδημαϊκών ικανοτήτων ή υψηλών δημιουργικών ικανοτήτων. Υπάρχει ο μύθος πως οι μαθητές αυτοί όπου και να βρεθούν θα αναπτύξουν το δυναμικό τους. Αντιπαραθέτω τα συμπεράσματα της πρόσφατης επιστημονικής ημερίδας που διοργάνωσε η Εταιρεία για την Προαγωγή των Δημιουργικών και Χαρισματικών Παιδιών και Εφήβων σε συνεργασία με το

Κέντρο Δημιουργικότητας του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και το ΕΠΕΣ
του Βαρβακείου Πρότυπου Γυμνασίου

http://www.gifted.gr/el/activities_dec9_16.html:

«α) Η συνήθης συμπεριφορά παιδιών και εφήβων με υψηλές ικανότητες στην καθημερινότητα της σχολικής τους ζωής χαρακτηρίζεται από όλα τα κοινωνικά και συναισθηματικά χαρακτηριστικά που ακολουθούν τη χρονολογική ηλικία τους, αλλά επιπροσθέτως και από χαρακτηριστικά που τους προσδίδουν οι διαφορετικές υψηλές νοητικές ικανότητες, ο ταχύς ρυθμός μάθησης και η πρωτοτυπία της σκέψης τους. Αυτά μπορεί να είναι πλήξη, υπέρμετρη ανησυχία, άγχος, αίσθηση ανικανοποίητου, μοναξιά, τελειοθρία και υψηλές προσδοκίες από τον εαυτό και τους άλλους, κλπ.

β) Δυσυγχρονισμός ή δυσαρμονία μεταξύ της νοητικής και της κοινωνικής και /ή της συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών και εφήβων με υψηλές ικανότητες συνεπάγονται δυσκολίες προσαρμογής στο σχολικό πλαίσιο, μέσα στην τάξη και τη σχολική μονάδα. Επομένως, απαιτείται η έγκαιρη και εξατομικευμένη προσπάθεια διευκόλυνσης και ενίσχυσης των μαθητών αυτών από τους εκπαιδευτικούς, σε συνεργασία με την οικογένεια. Επίσης, δύο θεμελιώδη προφίλ ικανοτήτων των μαθητών αυτών, δηλαδή το προφίλ «υψηλών ακαδημαϊκών ικανοτήτων ή υψηλών δημιουργικών ικανοτήτων, αποτελούν για τους εκπαιδευτικούς καθοδηγητικούς άξονες εξατομικευμένης προσαρμογής του διδακτικού υλικού, με σκοπό την υποστήριξη των ήδη υψηλών ικανοτήτων του ενός ή του άλλου προφίλ μαθητών και τον εμπλουτισμό των υπάρχοντων ικανοτήτων, συμβάλλοντας στην ομαλή προσαρμογή των ίδιων των μαθητών και στην προαγωγή της μάθησης όλης της ομάδας όπου ανήκουν (σχολικής τάξης, σχολικής μονάδας κλπ).

γ) Στην ομάδα αυτή των μαθητών με υψηλές ικανότητες μπορεί να υπάρχουν και μαθητές με διαγνωσμένες δυσκολίες όπως ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, στοιχεία ή Σύνδρομο Υψηλής Λειτουργικότητας Asperger (που εντάσσεται στο φάσμα του αυτισμού), συναισθηματικές διαταραχές ή και ψυχιατρικές διαταραχές που επιτείνουν τις δυσκολίες που επιφέρει η μη έγκαιρη επισήμανση της χαρισματικότητας και η μη αποδοχή και η έλλειψη ενίσχυσης των υψηλών ικανοτήτων από το οικογενειακό και το σχολικό περιβάλλον. Για τις περιπτώσεις αυτές, η συμβολή των εκπαιδευτικών περιλαμβάνει την ευαισθητοποίηση στα συγκεκριμένα προβλήματα των μαθητών αυτών, το να αφουγκράζεται τις εκάστοτε ανάγκες τους και να προσπαθεί με εξατομικευμένες παρεμβάσεις να τις αντιμετωπίσει μέσα στην τάξη, σε συνδυασμό με την ανάδειξη και έμφαση στα θετικά χαρακτηριστικά των μαθητών αυτών. Παράλληλα, είναι πολύ καίριας σημασίας η έγκαιρη και έγκυρη παραπομπή σε ειδικούς ψυχικής υγείας εντός της σχολικής και της ευρύτερης κοινότητας.»

Επομένως, η εκπαίδευση στο Πρότυπο σχολείο, μπορεί να είναι το πρόσφορο έδαφος σύμφωνα με τις αυξημένες μαθησιακές τους ανάγκες περιβάλλον για την ανάπτυξη των μαθητών με υψηλές ικανότητες, ανάμεσα σε μαθητές παρόμοιου συγχρονισμού και με εκπαιδευτικούς κατάλληλα καταρτισμένους. Έμφαση βεβαίως όπως προαναφέρθηκε, θα πρέπει να δοθεί στη συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξή τους ώστε μελλοντικά ως πολίτες να αποδώσουν τα μέγιστα προς όφελος της κοινωνίας.

Β) Μια σύγχρονη κοινωνική απαίτηση και προσφορά των Προτύπων που προκύπτει από τα παραπάνω, είναι να συντάσσονται σχετικά ερευνητικά προγράμματα που αφορούν την εκπαίδευση των μαθητών με υψηλές ικανότητες και ταλέντα τα οποία θα μπορούν να αφορούν και μαθητές που φοιτούν σε όλα τα σχολεία της χώρας με την εξής διαδικασία:

- Αφού γίνει ανάπτυξη μεθόδων και παραγωγή πολύτροπου υλικού και εμπειρίας για την εκπαίδευση μαθητών με υψηλές ικανότητες στο Πρότυπο Σχολείο
- Εφαρμόζονται πιλοτικά στη συνέχεια σε τυχαία σχολεία, αξιολογούνται και αναπροσαρμόζονται
- Επιμορφώνονται εκπαιδευτικοί της ευρύτερης εκπαίδευσης από τους εκπαιδευτικούς των Προτύπων
- Εφαρμόζονται και αξιοποιούνται σε όλα τα σχολεία της χώρας για την ανάπτυξη μαθητών με υψηλές ικανότητες και όχι μόνο

Γ) Μια ακόμα προσφορά του Προτύπου προς την ευρύτερη εκπαίδευση και κοινωνία, είναι η λειτουργία του ως φυτώριου μετασχηματισμού και διαμεσολάβησης της νέας επιστημονικής γνώσης:

Μαθητές με υψηλά εσωτερικά κίνητρα και ικανότητες είναι οι καλύτεροι διαμεσολαβητές για το μετασχηματισμό και τη διάχυση της σύγχρονης επιστημονικής γνώσης και μεθοδολογίας- η οποία συνεχώς εξελίσσεται- σε μικρότερες ηλικίες και βαθμίδες εκπαίδευσης.

Στη συνέχεια, πολυτροπικό υλικό και μέθοδοι διδασκαλίας μπορούν να δοκιμασθούν σε σχολεία ευρέως- τυχαίου δείγματος και αφού αξιολογηθεί η εφαρμογή τους να εφαρμοσθούν σε όλα τα σχολεία.

Δ) Η αντιστροφή του μύθου του 'ελιτίστικου' σχολείου, που βλάπτει τους μαθητές γιατί τους κάνει να νιώθουν αλαζονικά και αντικοινωνικά. Γιατί άραγε αυτή δεν αναπτύσσεται περισσότερο σε σχολικά περιβάλλοντα που ο μαθητής με υψηλές επιδόσεις ξεχωρίζει σημαντικά (και πολλή συχνά ο ίδιος υφίσταται εκφοβισμό) από τους άλλους μαθητές; Αντίθετα στο Πρότυπο Σχολείο που υπάρχει μικρότερη απόκλιση στην επίδοση και μεγαλύτερη ομοιότητα στα κίνητρα για τη μάθηση, υπάρχουν καλύτερες προϋποθέσεις για να εργάζονται οι μαθητές αυτοί σε περιβάλλον με αμοιβαία εκτίμηση και να αναπτύσσουν καλύτερα την κοινωνικότητά τους. Θα αναφερθώ ενδεικτικά σε κάποια δεδομένα και συμπεράσματα από πρόσφατες σχετικά έρευνες από το 1^ο Συνέδριο της ΔΕΠΠΣ (http://depps.minedu.gov.gr/?page_id=1536), μία σε μαθητές και μια σε καθηγητές των Πρότυπων Πειραματικών σχολείων το 2014 (Ν. 3966/11), όταν οι μαθητές έμπαιναν με εξετάσεις στα Πρότυπα και στα Πειραματικά δηλαδή πριν την τροποποίηση του 2015 που καταργήθηκαν οι εξετάσεις στα Πειραματικά. Στην έρευνα σε εκπαιδευτικούς σχετικά με την αξιολόγησή τους, μόνο 15% των ερωτηθέντων καθηγητών εργαζόμενων στα ΠΠΣ (δείγμα 5 σχολεία ΠΠΣ 90 καθηγητές) δήλωσαν πως αντιλαμβάνονται κάποιο κλίμα ελιτίστικο στο σχολείο τους ενώ σε άλλη έρευνα σε μαθητές (δείγμα 200) όταν οι μαθητές έγραψαν ανώνυμα για το σχολείο τους (ΠΠΣ) σύμφωνα με τα συμπεράσματα διαπιστώθηκε πως *«αντιλαμβάνονται ευνοϊκό το περιβάλλον επειδή αναδεικνύει τα talέντα τους, τους δίνει τη δυνατότητα να εκφράζονται και τους κάνει πιο δημιουργικούς, μπορούν να επικοινωνούν και να συνεργάζονται περισσότερο με τους φίλους τους και με τους καθηγητές, φαίνεται να είναι η πιο δυνατή εμπειρία, ελάχιστες αναφορές υπήρξαν για το κλίμα ανταγωνισμού είτε σε επίπεδο τάξης είτε σε επίπεδο σχολείου και σχεδόν απούσες οι αναφορές για βαθμολογίες και άλλες τιμητικές διακρίσεις»*

Προφανώς, αλλά και σύμφωνα με πληθώρα ερευνών, ο εκπαιδευτικός είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας στην ποιότητα λειτουργίας ενός σχολείου, κατ' επέκταση και πόσο μάλλον, ο εκπαιδευτικός ενός Προτύπου σχολείου. Απαιτείται να είναι πρότυπο

εκπαιδευτικού, εξοπλισμένος με ποικίλα και πολλαπλά τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, επιστημονικά, παιδαγωγικά, ηθικά και ψυχολογικά, σε συνεχή ετοιμότητα. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με την έρευνα που προαναφέρθηκε προέκυψε πως οι εκπαιδευτικοί των Προτύπων και Πειραματικών -ενώ υποστηρίζουν κατά μεγάλο ποσοστό τους σκοπούς των σχολείων τους, δέχονται την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού, την δέχθηκαν πριν από κάθε άλλο εκπαιδευτικό και συνεχίζουν να δέχονται αξιολογήσεις:

- Δεν υποστηρίζονται επαρκώς από τους θεσμοθετημένους φορείς,
- Εκτίθενται διαρκώς σε συνθήκες αυξημένης εργασιακής πίεσης,
- Καθώς δεν έχουν αναπτυχθεί μηχανισμοί υποστήριξής τους (Επιστημονικής, Παιδαγωγικής και Ψυχολογικής), πρόληψης ούτε επαρκή αντισταθμιστικά οφέλη.
- Επομένως είναι εκτεθειμένοι σε αυξημένο κίνδυνο επαγγελματικής εξουθένωσης.

Σήμερα, οι απαιτήσεις για τη λειτουργία Προτύπων Σχολείων είναι πολύ αυξημένες και διαφοροποιημένες από την λειτουργία των παλαιότερων ετών Προτύπων.

Με άλλα λόγια, δεν αρκεί μόνο η επιλογή μαθητών και εκπαιδευτικών για την θετική και επιτυχή λειτουργία των προτύπων.

Πρωτίστως χρειάζεται θεσμοθετικές αποσαφηνίσεις και βελτιώσεις όπως :

- Να αποσαφηνιστούν οι σκοποί των Προτύπων, κάτι που καταργήθηκε το 2015. Συγκεκριμένα, απαιτείται, επαναφορά στους σκοπούς των Προτύπων (σύμφωνα με το άρθρο 36 του Ν. 3966/11) του στόχου της δημιουργικότητας, της καινοτομίας, της αριστείας και της εκπαίδευσης μαθητών με ιδιαίτερες μαθησιακές δυνατότητες και ταλέντα όπως και η υποστήριξη μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες
- Να γίνει ουσιαστική στις αρμοδιότητές της η λειτουργία των ΕΠΕΣ και ΔΕΠΠΣ με:

- Κατάλληλη και αξιοκρατική επιλογή προσώπων
 - Διοικητική στήριξη και διεύρυνση της αυτονομίας
 - Στήριξη και απογραφειοποίηση της διαδικασίας σύνδεσης του σχολείου με ΑΕΙ και ερευνητικούς φορείς
 - Ανάλυση πρωτοβουλιών και κεντρικού συντονιστικού ρόλου για τα Π&Π από τη ΔΕΠΠΣ σχετικά με την επιστημονική και ερευνητική δραστηριότητα και αντίστοιχα από τα ΕΠΕΣ
- Απόδοση εξωτερικών κινήτρων στους εκπαιδευτικούς (εφαρμογή τουλάχιστον του προλεπόμενου στον Ν. 3966-11)
 - Επάρκεια σε προσωπικό, εκπαιδευτικών , γραμματέων, ψυχολόγων, φυλάκων κλπ βοηθητικό προσωπικό στα σχολεία

Οι ρυθμοί των αλλαγών στην επιστήμη συνεχώς αυξάνονται και η ανάγκη διάχυσής της στην ευρύτερη κοινωνία είναι διαρκής και επιταχυνόμενη. Η κοινωνία συνεχώς αλλάζει. Οι παιδαγωγική επιστήμη και η ψυχολογία εξελίσσεται αντίστοιχα. Αλλά και η φύση των εφήβων είναι μια ραγδαία και συνεχής αλλαγή. Αλλαγή σημαίνει σύγκρουση με το παλιό. Από τη δημιουργική σύγκρουση προκύπτει το καλύτερο.

Χρειάζονται σχολεία πυλώνες, με ετοιμότητα εκπαιδευτικών και μαθητών στη διαρκή αλλαγή, πρωτοπόρα, διαμεσολαβητικά της σύγχρονης επιστήμης και παιδαγωγικής στην ευρύτερη εκπαίδευση και κοινωνία.

Για να γίνει δημιουργική η σύγκρουση είναι σημαντική η συμβολή των Προτύπων. Αντί να τα καταργεί ή να τα συρρικνώνει η Πολιτεία χρειάζεται να τα υποστηρίξει στους σύγχρονους ρόλους τους, να τα αξιοποιήσει προς όφελος όλων , ώστε κάποτε όλα τα σχολεία να λειτουργούν πρότυπα.

Ευχαριστούμε τους αποφοίτους των Προτύπων σχολείων. Με την αγάπη που διατηρούν για το σχολείο τους, μας εμπυχώνουν, ως εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές. Με το έργο τους στην ευρύτερη κοινωνία, την υποστήριξη στο θεσμό με εκδηλώσεις όπως η σημερινή, συμβάλλουν σημαντικά στο σήμερα και το αύριο της εκπαίδευσης και της κοινωνίας.

Ρουμπέα Γεωργία

Διευθύντρια Βαρβακείου Πρότυπου Γυμνασίου